

Буханевич Н. Питання оцінювання навчальних досягнень підлітків/Формування професійної компетентності майбутнього вчителя засобами інноваційних освітніх технологій: Зб. наук. праць / За заг ред. О.А. Дубасенюк, О.Є. Антонової. – Вип. 2. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. – 236 с. Сс. 190-192

Збірник наукових праць студентів та аспірантів: Випуск 2

Буханевич Н.,
старший лаборант кафедри охорони праці

Питання оцінювання навчальних досягнень підлітків

Одним із проблемних питань сучасної школи є вдосконалення системи традиційного середнього загальноосвітнього навчання. Попри безумовні досягнення в ній є ще багато суттєвих вад: брак стимулів до якісної й постійної роботи, слабка активізація та індивідуалізація навчання, низький рівень самостійності навчальної діяльності й розвитку творчих здібностей учнів середніх загальноосвітніх шкіл. Основними мотивами діяльності учня мають бути самореалізація і самоповага. Без цього, в принципі, не можливі ні процес навчання, ні процес учіння. Це стрижень особистості, що навчається.

Управління навчально-творчою діяльністю учнів організовується за допомогою програм, які у формі технологічних карт є одночасно банком інформації і методичним керівництвом дій. Одним із основних завдань цих програм є вирішення питань оптимізації моделі дванадцятибальної системи оцінювання навчальної діяльності підлітків. Для цього треба визначити кількість та зміст окремих елементів навчально-творчої діяльності, які характеризували б рівень успішності учнів і стали б своєрідними мотиваційними чинниками якісної й творчої роботи учнів. Оскільки для розвитку особистості підлітка оцінка його знань, умінь і навичок повинна бути комплексною, ми можемо розглянути такі показники: предметна оцінка знань учнів, складність роботи, творча активність у процесі навчання, відвідування уроків. Ці показники в порядку за рангом було представлено учням кількох шкіл на експертне визначення пріоритетності кожної з них. При цьому враховувались внутрішні психічні ресурси особистості, завдяки яким вона може самостійно формувати, оцінювати й коригувати свою діяльність. За умовами цієї програми підсумкова оцінка учнів складається за результатами навчальної діяльності протягом усього семестру. Рівень творчої активності визначається кількістю та змістом актів позитивної активності учнів за результатами поточного контролю. Таким чином, дванадцятибальна система оцінювання навчальної діяльності підлітків повинна складатися з окремих елементів навчальної й творчої діяльності, включаючи мотиваційні стимули, які за формою відповідають різноманітним мотиваційним потребам і постійно вдосконалюються під впливом реалізації принципу педагогіки співробітництва між викладачем і учнем. У педагогічній практиці проблема контролю знань учнів дістала широкого наукового обґрунтування та суттєвого ступеню дослідження (І.Є. Булах, М.Г. Дайрі, Н.Д. Наумов, І.Т. Огородніков, Л.О. Одерій, В.О. Онищук, В.Г. Розумовський, М.М. Жрецький та інші). Одне з питань у межах цієї проблеми: "Чи потрібно успіхи учня виражати в балах?", невпинно дискутується серед педагогів. Традиційно у вищій школі використовується система оцінки знань у термінах «незадовільно», «задовільно», «добре», «відмінно». З процесом входження в освітній простір Європи в окремих ВНЗ України введені інші схеми оцінювання навчальних досягнень, зокрема, модульно-рейтингова, рейтингова і т.п. Однак "прив'язки" до ECTS (Європейської кредитно-трансферної системи), як правило, нема. Отже, важливо в плані теоретико-практичних досліджень у найближчий час розробити адекватні загальноєвропейським принципи побудови оцінювання навчального процесу.

Спроби визначити рейтинг учня в навчальній групі є можливим і за умови збереження існуючої п'ятибальної системи. Для цього після закінчення чверті викладач визначає рейтинг у груш. Звичайно, за такого підходу кількісні показники, на наше переконання, будуть не повною мірою об'єктивними, оскільки існує надто велика їх щільність («5», «4», «2»).

Перевірка та оцінювання знань, умінь і навичок учнів - обов'язкова складова навчання. За своєю суттю - це процес зворотного зв'язку. Зрозуміло, чим він досконаліший, тим успішніше здійснюється керування навчанням і вихованням школярів. Як зворотний зв'язок, оцінний контроль покликаний дати учневі інформацію про хід і результати його навчальної діяльності. Безперечно, такий контроль корисний, оскільки він дає змогу визначати досягнення учнів у навчанні та ще й сприяти внутрішній мотивації. Проте

значення оцінного контролю цим не вичерпується. Він має позитивно впливати й на ефективність навчальної діяльності, сприяти вихованню й розвитку школярів, тобто виконувати всі три функції, властиві процесу навчання в цілому. Чи відповідає таким функціям існуюча практика контролю та оцінювання результатів навчання? Як засвідчує вивчення досвіду шкіл - дуже й дуже приблизно. Адже на уроках із різних предметів найбільше цінується інформаційна місткість відповіді учня, вміння викласти матеріал тощо. Та навіть і це вміння шкільна оцінка відображає значною мірою лише на рівні запам'ятовування. До того ж багато вчителів під час контролю - як усного, так і письмового - вимагає від учнів дослідних формулювань, знання довідкових даних, опису фактів тощо. Дуже часто приділяють увагу з'ясуванню рівня інтелектуальних умінь, а ефективності виховного впливу навчання й зовсім не перевіряють. Вивчення шкільної практики показує також, що оцінки, особливо поточні, часто-густо виставляються безсистемно. Через що вони не відображають справжнього рівня знань із предмета, істинних результатів навчальної праці. У класному журналі можна зустріти оцінку за усну відповідь, письмову контрольну чи лабораторну (практичну) роботу і поряд оцінку за поведінку чи ведення зошита. Учень відмовився відповідати на уроці - "два", забув зошит із домашнім завданням - "два", пустував на уроці - "два", не дав щоденника вчителю - "два" в журнал тощо. Потреби педагогічної практики, орієнтовані на введення диференційованих, зрозумілих і «прозорих» об'єктивних форм і методів контролю знань, при деякому відставанні теоретичного обґрунтування, привели до того, що практики почали самі розробляти власні рейтингові системи. Ознайомлення з ними дозволяє зробити наступне узагальнення: різноманіття відповідних систем умовно може бути зведене до декількох основних варіантів. У одному з них рейтинг формується в результаті сумарної кількості балів за різні види діяльності протягом певного часу або при вивченні частин матеріалу. Такий рейтинг пропонується називати накопичувальним, тому що фіксується поступове збільшення балів після виконання завдань. Інший варіант рейтингового оцінювання навчальних досягнень фіксує етапи творчого розвитку особистості, що навчається. Викладач у ході тематичного контролю виставляє оцінки за різні види робіт (по звичайній чотирьохбальній системі або диференціюючи оцінки за рахунок введення десятків і сотих бала) і, помноживши оцінки учнів на відповідні рейтингові коефіцієнти та розділивши на загальну кількість оцінок, одержує підсумковий рейтинговий бал. Такий бал уже пов'язаний із звичайною системою оцінювання знань. Оскільки заключною операцією при підрахунку рейтингового балу в останньому випадку є ділення, було запропоновано назвати такий вид рейтингу ділильним.

Важливими принципами діагностування та контролю за навчальною діяльністю учнів є об'єктивність, систематичність і наочність. Об'єктивність полягає в науково обґрунтованому змісті діагностичних тестів, діагностичних процедур, адекватно встановлених критеріях оцінювання знань та умінь. Практично об'єктивність діагностування означає, що виставлені оцінки співпадають, незалежно від методів і засобів контролювання педагогів, що здійснюють діагностування. Принцип систематичності полягає в необхідності проведення діагностичного контролювання на всіх рівнях дидактичного процесу - від початкового сприйняття знань і до їх практичного застосування. Системність полягає в тому, що адекватно діагностуються всі учні з першого до останнього дня перебування в навчальному закладі.

У вітчизняній освіті контроль знань учнів вже більше століття перебуває під постійною увагою фахівців педагогіки. Одне з питань цієї проблеми: чи потрібно успіхи учня виражати в балах, невпинно дискутується серед педагогів. Наприклад, Л. М. Толстой був противником оцінки в навчанні. Цікаво, що ця ідея була реалізована в освіті, однак пізніше, вже в радянській школі, стало зрозуміло, що через відсутність оцінок школа втратила керованість навчальним процесом, і у вересні 1935 року в освіті було введено п'ять словесних оцінок: «дуже погано», «погано», «посередньо», «добре», «відмінно», але в січні 1944 року словесну систему оцінок замінили п'ятибальною цифровою.

Звичайно, вміння й навички певною мірою вчителі враховують, головним чином, у процесі навчання математики, природничих дисциплін, рідної та іноземної мов. Проте

оцінка, яку дістає учень, ще й досі залишається фіксацією стану на якийсь момент, де велику роль відіграє випадок. І цей скороминущий, формальний чинник поточної оцінки залишатиметься доти, доки не будуть враховуватися ще й здібності конкретного учня. Адже знання й навички за своєю суттю є "інструментами" розвитку здібностей. Щодо оцінювання, то сьогодні, мабуть уже ніхто не має сумніву в тім, що наша п'ятибальна шкала з трьома позитивними і двома негативними своє віджила. Школа не має чітко сформульованих критеріїв оцінювання навченості, і на практиці п'ятибальної шкали повністю ніхто не використовує. Педагоги дотримуються найрізноманітніших поглядів на оцінку. Багато що в цьому плані робиться довільно, на власний розсуд. Тому об'єктивність оцінювання втрачається: одну й ту саму відповідь учня один учитель може оцінити на "чотири", а другу - на "три", оскільки чіткого розмежування показників оцінок немає. Тому й виходить, що в повсякденній педагогічній діяльності вчитель спирається лише на свої знання, досвід, інтуїцію і самостійно визначає шкалу оцінок, вигадуючи при цьому нерідко й "проміжні оцінки", додаючи умовні знаки у вигляді плюсів, мінусів, крапок у журналі до основних оцінок. Це лише підтверджує недосконалість заведеної у нас п'ятибальної системи оцінювання й засвідчує той факт, що суб'єктивний чинник у цьому разі набуває вирішального значення. Як можна запобігти цьому? Зрозуміло, треба об'єктивізувати оцінювання навчальних досягнень учнів. Є й багато інших пропозицій. Все це потребує свого вивчення. Але незаперечним є те, що питання оцінювання навчальних досягнень підлітків потребує суттєвої модернізації.

Використана література

1. Буринська Н.С. До проблеми оцінного контролю // Педагогіка і психологія. - №2. - 2000. - 85с.
2. Нагаєв В.М. Оцінювання навчальної діяльності учнів за модульно-рейтингової технології навчання // Педагогіка і психологія. - №3. - 2000. - 84с.
3. Проскура О. Порівняльне міжнародне дослідження шкільної успішності учнів // Шлях освіти. - №1. - 2004.-С.22.
4. Гончаренко С. Про критерії оцінювання педагогічних досліджень //Шлях освіти. — №1. - 2004. -С.2.
5. Гладковский В.И., Маркевич К.М. Эволюция системы оценки знаний. - Деп. в НИИШВ. - № 122-91. -1991.